УДК 355.02

В.І. Коряк, канд. істор. наук, доц., С.Л. Речич, здобувач

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД СПІВРОБІТНИЦТВА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ З ОРГАНІЗАЦІЄЮ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

У статті відповідно до етапів воєнно-політичного співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору розкриваються характер, особливості і механізми співпраці Збройних сил України з Альянсом, значення набутого досвіду для подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Ключові слова: співробітництво, досвід, національна безпека і оборона, військова сфера, розвиток.

The article according to the stages of military-political cooperation between Ukraine and the North Atlantic Treaty reveals the nature, characteristics and mechanisms of cooperation between the Armed Forces of Ukraine and the Alliance, the value of experience for further development of bilateral relations.

Keywords: cooperation, experience, national security and defense, military, development.

Вступ. З перших років своєї незалежності Україна стала на шлях співпраці з міжнародними організаціями безпекового спрямування, що діють на європейському і євроатлантичному просторі. Найбільш успішною воєнно-політичною організацією була і в сучасних умовах залишається Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Історично склалось так, що співпраця з НАТО формувалась як пріоритетний напрямок в системі міжнародних зв'язків України. В динаміці пошуків власної моделі забезпечення національної безпеки в нових геополітичних умовах молода незалежна держава не могла не скористатись можливістю мати надійну опору в сфері безпеки і оборони. Тим більше, як відомо, ініціатива налагодження відносин співробітництва з постсоціалістичними країнами проявлена була з боку Альянсу з метою формування нової Європи. Збройні Сили, як складова української державності, відігравали і продовжують відігравати відповідну роль в цьому процесі, набули позитивного досвіду, який заслуговує дослідження і узагальнення.

Ретроспективний аналіз відносин України з НАТО дозволяє зробити висновки щодо ролі воєнно-політичного співробітництва в утвердженні нашої держави як суб'єкта європейської безпеки. 20-річна історія співпраці України з НАТО може служити основою для визначення шляхів подальшого її розвитку і ролі збройних сил як суб'єкта реалізації державної політики.

Основні етапи співпраці.

Процес воєнно-політичних відносин України з НАТО характеризувався послідовним поглибленням співпраці і це дає нам можливість розглядати його поетапно. Еволюцію відносин нашої держави з Альянсом більшість дослідників розглядають, виділяючи чотири етапи:

1. Етап становлення відносин (1991-1996 рр.).
2. Етап формування особливого партнерства (1997-2001 рр.).
3. Етап поглиблення і активізації співробітництва (2002-2004 рр.).
4. Етап інтенсифікованого діалогу між Україною і НАТО (2005-2009 рр.).

Новий етап взаємоідносин почався з 2010 року після проголошення позаблокового статусу України. Кожен з етапів має свої особливості з точки зору намірів, змісту і характеру двосторонніх стосунків. Ці особливості визначались підходами державного керівництва до співпраці з Брюсселем, зовнішніми та внутрішніми факторами.

На етапі становлення відносин між Україною і НАТО (1991–1996 рр.) співробітництво України з НАТО у військовій сфері мало на меті використання досвіду і допомоги НАТО, держав-членів і країн-партнерів Альянсу в реформуванні і розвитку ЗС України, вдосконалення механізмів соціального захисту військовослужбовців, підготовку військових контингентів і відповідної інфраструктури України для взаємодії з НАТО під час проведення спільних миротворчих, пошукових і рятувальних операцій.

Таку можливість надавала Програма "Партнерство заради миру" (ПЗМ) [1]. Будучи зосереджена на співпраці в оборонній галузі, вона виходить за рамки діалогу та співробітництва і спрямована на досягнення реального партнерства. Що дало Україні співробітництво з НАТО та участь її Збройних Сил у програмі "Партнерство заради миру" з перших років співпраці свідчать архівні документи Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони [2]. У військовій сфері це:

ввикористання досвіду НАТО у реформуванні і розбудові сучасних збройних сил;

набуття досвіду спільних військових дій під час проведення миротворчих операцій;

набуття офіцерами штабів всіх рівнів досвіду з планування, як проведення спільних операцій, так і спільних навчань;

сприяння зростанню авторитету служби у ЗС України в зв'язку з можливістю участі в миротворчих заходах;

створення спільних миротворчих контингентів;

безкоштовна підготовка офіцерів у військових навчальних закладах країн-членів НАТО.

У 1995 році була прийнята також Індивідуальна програма партнерства (ІПП) між Україною і НАТО, відповідно до якої конкретизувались напрямки співпраці.

По даним Міністерства оборони України на 30 березня 1997 року за три роки більше 400 військовослужбовців прйшли підготовку за кордоном, на підтримку полігонів ЗСУ у робочому стані за рахунок НАТО і США було виділено біля 3,5 млн. дол., за допомогою партнерів створені 4 лабораторії з вивчення іноземних мов. Красномовно щодо характеру участі ЗСУ у програмі ПЗМ свідчить динаміка проведених заходів за 1994-1999 роки. Представники ЗСУ брали участь у 469 різних заходах, з них у 70 навчаннях. До занять на 130 курсах було залучено 703 особи (36 курсів з миротворчої тематики, 32 – штабних офіцерів, 35 – за фахом, 28 – мовних). Проведено 114 семінарів, 30 конференцій, 16 симпозіумів [3].

1995 рік відкрив нову сторінку у розвитку стосунків України з НАТО після прийняття 14 вересня 1995 року Спільної заяви України і НАТО та започаткування "розширених і поглиблених" відносин Україна-НАТО, які наприкінці 1996 року дійшовши у своїй еволюції до "особливих та ефективних" відносин, заклали основи для початку офіційних двосторонніх переговорів щодо формалізації відносин особливого партнерства між Україною та НАТО.

Співробітництво з НАТО у військовій сфері на ІІ-му етапі-етапі формування особливого партнерства між Україною і НАТО (1997–2002 рр.) визначалось загаль-

© Коряк В.І., Речич С.Л., 2011

нодержавною стратегією в зв'язку з підписанням "Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО" (1997 р).

Після підписання цього важливого документу постала потреба в корегуванні Індивідуальної програми партнерства відповідно із зафіксованим статусом "особливих" відносин між Україною і НАТО. Зокрема, такий рівень відносин означав посилення політичної взаємодії між Україною та НАТО і передбачав впровадження спеціального консультативного механізму, в якості якого була заснована спільна комісія "Україна – НАТО". Для підрозділів, виділених для участі в операціях під егідою НАТО, були впроваджені спеціальні програми забезпечення взаємосумісності. Рівень особливого партнерства також вимагав приведення оперативної сторони Індивідуальної програми партнерства у відповідність з політичними цілями, задекларованими Україною в Хартії. В результаті заходи військового співробітництва України були сконцентровані на п'яти основних напрямках:

участь спільно з членами НАТО у миротворчих операціях;

розширення масштабу навчань НАТО/ПЗМ з урахуванням усіх нових місій Альянсу, зокрема, операцій з підтримання миру;

залучення до планування та втілення заходів ПЗМ через розташування штабних елементів партнерства у різних штабах НАТО, участь у плануванні та проведенні операцій Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил;

вдосконалення статусу національних представників по зв'язках при штаб–квартирі НАТО в рамках офіційно акредитованих при НАТО повномасштабних дипломатичних місій;

розширення регіональної співпраці в контексті Партнерства заради миру.

1999 рік був відзначений такою важливою подією як акредитація НАТО Яворівського полігону в якості Міжнародного центру миротворчості та безпеки ЗС України. Починаючи з 1995 року, майже щороку на цій базі проводилися міжнародні навчання "Щит миру" у рамках програми "Партнерство заради миру". У 1998 році участь у багатонаціональних миротворчих навчаннях брали представники оборонних відомств 18 держав. У 1999 році у навчаннях "Щит миру" на Яворівському полігоні було задіяно понад 1200 військовослужбовців із 21 країни НАТО та країн-учасниць програми ПЗМ. У 2000 році на базі центру у навчаннях взяли участь близько 1600 військовослужбовців з 26 країн світу [4].

Показним по інтенсивності взаємодії України з НАТО у військовій сфері став 2000 рік. Відбулися офіційні візити в Україну Генерального секретаря НАТО, Голови Військового комітету Альянсу, засідання Комісії Україна-НАТО. В липні 2000 року, за попередньою домовленістю між Генеральним секретарем НАТО та Міністром оборони України, на базі Національної академії оборони України були створені курси підготовки офіцерів для багатонаціональних штабів. Курси були створені з метою організації підготовки офіцерського складу Збройних Сил України до участі у миротворчих операціях під проводом НАТО та ООН.

У 2000 році представники Збройних Сил України взяли участь у 10-ти військових навчаннях в рамках і "в дусі" ПЗМ, три з яких "Кооператив Партнер-2000", "Щит миру-2000" і "Козацький степ-2000" відбулися на території України. При цьому широкомасштабне військово-морське навчання "Кооператив Партнер-2000" (понад 5000 осіб, до 100 одиниць техніки, до 50 одиниць кораблів, катерів та суден) стало одним з найбільших навчань в рамках Програми.

У зв'язку з започаткуванням євроатлантичної інтеграції України (2002-2009 рр). особливість співробітництва заключалась в тому, що важливим форматом розширення відносин між Україною і НАТО став прийнятий у листопаді 2002р. План дій Україна-НАТО структурований за п'ятьма розділами. В розділі II "Питання безпеки і оборони/військові питання" відзначалось, що "співробітництво з НАТО у військовій сфері розглядається як важливий елемент партнерства України з НАТО в цілому. Військова співпраця дозволяє втілити військові аспекти загальнополітичних цілей". Відповідно було сформульовано 13 цілей військового співробітництва ЗС України з НАТО [5].

Невід'ємною складовою Плану дій Україна-НАТО став щорічний Цільовий план дій Україна-НАТО, у якому визначались конкретні заходи, спрямовані на реалізацію цілей та принципів, викладених у Плані дій Україна-НАТО. Розробка та виконання цих документів була результатом спільної праці Ради національної безпеки і оборони на чолі з Президентом України, Міністерства оборони, Міністерства закордонних справ, інших центральних органів державної влади.

Аналіз показує, що відповідно до визначених у Цільових планах пріоритетів, діяльність Збройних Сил України спрямовувалась на:

вдосконалення національної системи оборонного планування відповідно до стандартів НАТО;

досягнення Цілей партнерства шляхом участі у Процесі планування і оцінки сил (PARP/ППОС);

участь сил та засобів ЗС України у операціях (навчаннях) під проводом НАТО;

наближення законодавчої бази до правового поля країн-членів НАТО, адаптації до стандартів Альянсу та фахової підготовки у відповідних галузях;

реалізація пілотного проекту Україна – НАТО щодо майбутньої структури ЗС України;

виконання Індивідуальної програми партнерства між Україною та НАТО, програм двостороннього співробітництва з країнами-членами Альянсу та інших заходів в рамках програми ПЗМ;

створення умов для переходу до професійних Збройних Сил (розвиток контрактної складової);

Кожен рік, поряд з традиційними заходами, мав свої особливості. Так, на протязі 2005 року значна увага надавалась участі Збройних Сил у програмі НАТО "Партнерство заради миру" (ПЗМ), що передбачало, зокрема, підвищення можливостей Збройних Сил України, забезпечення сумісності військ (сил) країн-партнерів, навчання, мовної підготовки військовослужбовців та адаптації звільнених військових до цивільного життя. Із 298 запланованих Програмою заходів, близько 40% передбачали участь підрозділів Збройних Сил у багатонаціональних військових навчаннях. Майже 30% заходів у рамках ПЗМ у 2005 р. були спрямовані на досягнення сумісності систем управління і зв'язку, логістики, пристосування до штабних процедур і стандартів НАТО. Решта 30% заходів стосувалися навчання військовослужбовців Збройних Сил на фахових і мовних курсах у військово-навчальних закладах країн НАТО та України.

У 2006 році Збройні Сили України приєднались до антитерористичної операції Альянсу в Середземному морі "Активні зусилля" (Active Endeavour), учасницями якої є Велика Британія, Іспанія, Італія, Німеччина, Росія, США, Туреччина, Франція, В зв'язку з участю в цій операції в м. Севастополь почав функціонувати Контактний пункт обміну інформацією в рамках операції, впроваджено відповідно до стандартів НАТО Програму спеціальної підготовки його офіцерів. Була завершена підготовка кораблів Військово-Морських Сил (фрегат

"Гетьман Сагайдачний", корвети "Луцьк", "Тернопіль") [6]. Це свідчило про втілення у ВМС ЗС України світових стандартів підготовки екіпажів кораблів. Було вирішено також питання щодо участі військово-транспортної авіації в операціях НАТО: в жовтні 2006 р. відповідний Меморандум між Урядом України та Верховним головнокомандуванням Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі був ратифікований Верховною Радою України.

Виконання близько 100 заходів Цільового плану Україна-НАТО на 2007р. було спрямоване на реалізацію пріоритетних завдань Державної програми розвитку Збройних Сил України: підвищення їх оперативних можливостей, вдосконалення системи управління, розвиток Об'єднаного оперативного командування; досягнення сумісності визначених підрозділів з метою забезпечення їх спроможності брати участь в операціях НАТО з підтримання миру.

На протязі 2007 року Збройні Сили України брали активну участь у створенні та діяльності багатонаціональних підрозділів. Українські військовослужбовці виконували завдання в операції KFOR у складі спільного українсько-польського батальйону УКРПОЛБАТ; Генеральний штаб і командування Сухопутних військ розпочали роботу над створенням спільного українсько-польсько-литовського миротворчого підрозділу для участі в міжнародних миротворчих операціях під егідою ООН та НАТО.

Станом на кінець 2008 року, починаючи з 1997 року, Збройні Сили України взяли участь у більш ніж 100 міжнародних військових навчаннях, до яких залучалося більш ніж 25000 військовослужбовців Збройних Сил України [7]. У 2008 році Північноатлантичною Радою була підтримана ініціатива України щодо залучення військових активів до участі в Силах реагування НАТО. До кінця 2015 року Силами негайного реагування поетапно планується досягти відповідних стандартів Сил реагування Альянсу. Водночас, окремі підрозділи Збройних Сил можуть бути готові до участі у перших ротаціях Сил реагування НАТО, починаючи з 2011 р. Прикладом цього може бути практична участь українського підрозділу РХБЗ у 15-ій ротації Сил реагування НАТО з 1 липня по 31 грудня 2010 року.

Механізми співробітництва. За період співробітництва нашої країни з Альянсом було започатковано широкий набір дієвих механізмів військового співробітництва. Конкретизуючи систему взаємодії, яка склалась за роки співпраці ЗС України з НАТО, є можливість показати її наступним чином.

В рамках реалізації особливого партнерства між Україною та НАТО були сформовані такі механізми:

1. Інструментарій співробітництва:

Комісія Україна – НАТО (засідання проводяться щороку на рівні глав держав, міністрів закордонних справ і міністрів оборони – 1 формальне засідання та 1 неформальна зустріч);

Спільна робоча група Україна-НАТО високого рівня з питань воєнної реформи (засідання проводяться 1 раз на два місяці, співголови СРГ ВР – заступник Генерального секретаря НАТО та перший заступник Секретаря РНБО України);

Військовий комітет (ВК) Україна – НАТО як орган робочих консультацій з суто військових питань. ВК збирається у форматі "28+1" на рівні:

начальників генеральних штабів;

військових представників (Україну представляє військовий представник Місії України при НАТО, проводиться 1 формальне засідання та 1 робоча зустріч щороку).

2. Програми (плани) співробітництва між Україною та НАТО у військовій сфері:

Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО – діє з 1.01.2009 року (затверджується Президентом України за поданням Уряду України);

Робочий план Військового комітету Україна-НАТО – визначає пріоритетні сфери та напрями співробітництва між Збройними Силами України та НАТО на дворічний період;

Імплементаційна програма Робочого плану Військового комітету Україна-НАТО – деталізує та гармонізує заходи програм двостороннього співробітництва України з державами-членами НАТО, національних програм, планів та виділення ресурсів;

Індивідуальна програма партнерства між Україною та НАТО – визначає заходи підготовки особового складу та підрозділів згідно пріоритетів співробітництва;

Процес планування та оцінки сил, Концепція оперативних можливостей – надають можливість визначати, готувати та оцінювати сили, здатні ефективно взаємодіяти зі збройними силами інших держав в операціях з врегулювання криз, а також обмінюватись інформацією з питань оборонного та бюджетного планування в рамках програми "Партнерство заради миру";

Програма НАТО з обміну даними про повітряну обстановку – передбачає обмін відкритою інформацією про повітряну обстановку у прикордонній смузі з країнами НАТО, які є сусідами України. Сприяє покращенню контролю повітряного простору та ранньому попередженню про загрози повітряного тероризму;

Трастовий фонд НАТО в рамках програми "Партнерство заради миру" – співробітництво України з НАТО з питань утилізації надлишкових легкого озброєння, стрілецької зброї та боєприпасів;

Міжнародна програма підготовки цивільного персоналу для сектору безпеки та оборони України (з 2006 року підготовлено більше 1300 фахівців);

Проект з екологічного очищення та реабілітації території колишньої військової авіабази в м. Прилуки;

Проект Трастового фонду НАТО із соціальної адаптації військовослужбовців, звільнених з військової служби та "Програма НАТО – Україна з перепідготовки військовослужбовців".

Міністерство оборони України здійснювало співробітництво з НАТО у зазначеній сфері шляхом використання механізмів РЄАП і Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів оборони, проведення візитів на високому рівні, двосторонніх консультацій і переговорів з воєнно-політичним керівництвом держав-членів НАТО та держав-партнерів, підготовки і виконання відповідної частини ІПП та Робочого плану імплементації Хартії, участі у спільних симпозіумах, семінарах, дослідженнях, засіданнях робочих груп та інших заходах.

Аналіз механізмів і програм співпраці з НАТО дає можливість переконатись в їх позитивному значенні для реформування і подальшого розвитку Збройних Сил України, виконанню ними завдань міжнародного безпекового характеру. В рамках цієї статті неможливо розкрити функціонування всіх елементів системи взаємодії ЗС України з НАТО. Тому пропонується обмежитись короткою характеристикою діяльності деяких важливих інституцій і програм взаємодії.

Спільна робоча групи Україна–НАТО з питань військової реформи є постійно діючим механізмом консультацій між Україною та НАТО у форматі "28+1". Її діяльність спрямована на забезпечення підтримки Альянсом процесів реформування оборонної та безпекової сфери нашої держави, насамперед Збройних Сил України, створення умов для ефективної реалізації Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки та проведення комплексного огляду сектору

безпеки України. Вона сприяє активізації консультацій та співпраці у таких напрямках як розробка та виконання військового бюджету, скорочення збройних сил та конверсія, перехід від системи призову до професійної армії, цивільно-військові відносини.

Ефективним механізмом співробітництва з НАТО для досягнення Цілей партнерства є Щорічна Індивідуальна програма партнерства між Україною та НАТО (ІПП). Як складова частина щорічного Цільового плану Україна-НАТО, (з 2009р. – Річної національної програми співробітництва України з НАТО) вона використовується для індивідуальної підготовки офіцерів та працівників ЗС України за різними напрямками та спеціальностями. Україна, як партнер з особливим статусом, мала щорічний цикл складання ІПП, що давало можливість здійснення більш гнучкого планування відповідно до потреб, що виникають. І все це майже задарма, оскільки всі витрати на участь ЗСУ в заходах брав на себе Альянс. Переважну більшість заходів складали курси фахової та мовної підготовки представників ЗС України. В рамках ІПП також проводились багатонаціональні військові навчання, засідання робочих груп, семінари, конференції, консультації, тощо.

Особливої уваги заслуговує такий аспект військового співробітництва, як організація навчання військовослужбовців ЗС України за кордоном. Матеріали галузевого архіву МО свідчать, що для навчання на різні курси представники наших Збройних Сил запрошувались починаючи з серпня 1994 року. Поступово склалась система курсової підготовки офіцерів ЗС України по двом напрямкам- фахова і мовна. Розширювалось коло країн, які запрошували наших військовослужбовців для навчання в своїх військових навчальних закладах. На кінець 2009 року представники ЗС України навчались в 22 країнах світу. За період з 1994 по 2009 рр. пройшли навчання за кордоном 2215 офіцерів, солдат, сержантів, працівників ЗСУ [9].

Досвід, набутий за ці роки, переконливо свідчить, що 300-320 заходів, серед яких 6-7 військових навчань, є оптимальною моделлю. При цьому, основна увага зосереджувалась не на кількісних показниках, а на якісних характеристиках отримання необхідних навиків, вмінь та знань відповідно до стандартів Альянсу. Питання мовної підготовки, військові навчання та військова освіта залишаються пріоритетними напрямками, на яких зосереджується основна увага ІПП із року в рік. Багатонаціональні навчання як на території України, так і за її межами несуть особливу цінність для виконання завдань досягнення взаємосумісності. Завдяки їх масштабності та комплексності війська мають змогу відпрацьовувати, в умовах максимально наближених до реальних, перелік завдань, притаманних для операцій з врегулювання кризових ситуацій. Загалом ІПП спрямована на сприяння досягненню визначеними підрозділами затверджених Цілей партнерства.

Упродовж 2002-2007 років в Україні було започатковано два проекти так званого Трастового фонду НАТО/ПЗМ з утилізації застарілого озброєння, легкої зброї та протипіхотних мін, причому фінансову основу цих проектів складають виключно внески держав-членів НАТО та ЄС. Так, у рамках першого проекту Трастового фонду НАТО/ПЗМ упродовж 2002–2003 років на хімічному заводі у Донецьку було здійснено знищення 400 тис. протипіхотних мін та перероблено їх корпуси на пластмасові іграшки.Для цього в Україну надійшло близько 800 тисяч доларів США. У вересні 2006 року Україна спільно з Альянсом завершила реалізацію першого етапу другого Трастового фонду НАТО/ПЗМ щодо утилізації ПЗРК. Утилізовано 1000 одиниць переносних зенітних комплексів. Продовжується утилізація стрілецької зброї [10].

Продовжувалась значна робота щодо соціальної адаптації та перепідготовки військовослужбовців, звільнених із Збройних Сил України у запас. Упродовж 2001-2006 років НАТО профінансувало перепідготовку 3,3 тис. звільнених у запас військовослужбовців Збройних Сил України. На фінансове забезпечення потреб програми перепідготовки військовослужбовців у 2004 році НАТО виділило 150 тис. євро, а на 2006 рік вже 300 тис. євро.

З 2006 року відкрились нові фахові курси для соціальної адаптації колишніх військових у Кіровограді, Мелітополі, Чернігові та Львові. Окрім того, курси мовної підготовки стали працювати в Одесі, Києві та Сімферополі.

З 1 січня 2006 р. за фінансової підтримки Трастового фонду НАТО/ПЗМ при провідній ролі Нідерландів розпочалася перепідготовка та адаптація військовослужбовців на базі Центру соціальної адаптації у м. Хмельницький. Вартість перепідготовки однієї особи в рамках такого проекту коливається від 700 до 800 євро. За час першого етапу біля 80 % офіцерів звільнених із збройних сил знайшли роботу в цивільному секторі. Другий етап охолює період з 2009 по 2011 рік, загальний бюджет складає приблизно 700 000 євро.

Після Вільнюського самміту Україна–НАТО у 2005 році було започатковано пілотний проект з професійної підготовки (навчання) цивільного та військового персоналу Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших силових міністерств і відомств України. Щорічно у навчальних закладах країн-членів Альянсу проходили підготовку на довгострокових курсах (більше трьох місяців) 210-220 представників Міністерства оборони України та Збройних Сил України. З 1994 по 2007 роки в країнах-членах НАТО пройшли підготовку 8,5 тисяч українських офіцерів [8].

Узагальнюючи результати співробітництва ЗС України з НАТО, як організацією, та країнами-членами Альянсу на двосторонньому рівні слід відзначити, що суто військове співробітництво спрямовувалося на виконання двох ключових завдань, а саме:

І. Сприяння заходам воєнної реформи в Україні, через вивчення та впровадження позитивного досвіду країн-членів Альянсу у розвиток Збройних Сил України та оборонного сектору держави.

ІІ. Досягнення оперативної, технічної та адміністративної взаємосумісності з військовими формуваннями держав-членів Альянсу з метою ефективної взаємодії в рамках міжнародної миротворчої діяльності.

В цьому аспекті можна констатувати значні здобутки, які свідчать про достатньо високу ефективність співпраці в інтересах розвитку ЗС України.

У Збройних Силах України щорічно проводилось близько 500 заходів по співпраці, які спрямовані на підтримку виконання пріоритетних завдань розвитку ЗС України. До 5000 військовослужбовців щорічно залучалися до заходів міжнародного військового співробітництва з країнами-партнерами та міжнародними організаціями – ЄС, НАТО та ООН.

Підрозділи Збройних Сил України щорічно брали участь в Огляді загальної взаємосумісності в Процесі планування та оцінки сил для досягнення цілей партнерства, що забезпечувало можливість все більшій кількості підрозділів бути готовими до виконання завдань спільно з підрозділами інших держав НАТО.

Схвалено План заходів з оптимізації системи військової освіти. Виконання цих заходів наближало рівень підготовки збройних сил та інших військових формувань до стандартів НАТО.

Для реалізації Програми обміну даними про повітряну обстановку (ОДПО) у 2009 році в структурі Повітряних Сил було створено сертифікований за стандартами НАТО операційний пункт обміну інформацією, узгоджено операційні процедури, організовано підтримку постійного зв'язку й обміну інформацією з Центром контролю та оповіщення НАТО.

Розпочало роботу Бюро військової документації Україна-НАТО. У березні 2003 року створена і зареєстрована асоціація Національна науково-дослідна та освітня мережа України (UNREN), яка забезпечує інтеграцію науково-освітніх мереж України до загальноєвропейської науково-дослідної мережі GEANT. Це дозволяє науковцям України розвивати стосунки з науковими підрозділами НАТО та країн-членів Альянсу, використовувати досягнення новітніх технологій.

За роки спільної взаємовигідної співпраці з НАТО було досягнуто конкретних результатів, які позитивно вплинули безпосередньо на життєдіяльність військового та оборонних відомств України, а також Збройних Сил.

Зокрема, було забезпечено підконтрольність та підзвітність Міністра оборони України Президентові України та Верховній Раді України. Впроваджено практику призначення цивільного Міністра оборони, його заступників та начальників департаментів МО України. Збільшено питому вагу цивільного персоналу Міністерства оборони до 80%. Було започатковано щорічне видання "Білої книги України: оборонна політика України". Запроваджено практику залучення народних депутатів України, представників центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) та місцевих органів управління до засідань Колегії МО України, сформовано Громадську раду МО України, до роботи якої залучається широка громадськість (неурядові організації, сім'ї військовослужбовців, ЦОВВ та місцеві органи управління).

Створено достатньо ефективну систему оборонного планування, яка збалансувала основні пріоритети реформування та розвитку ЗС України, у тому числі у сфері короткострокового та середньострокового оборонного планування, включаючи оновлення законодавчої бази діяльності ЗС.

Спільно з іноземними радниками Міністерства оборони України опрацьовано та підготовлено нову Концепцію управління персоналом у Збройних Силах України, яка враховує найкращі надбання аналогічних концепцій країн-членів НАТО.

У сфері удосконалення системи управління та підготовки військ завершено розподіл повноважень між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил України.

Висновки.

1. За період становлення та розвитку незалежної України залучення особового складу різних видів ЗСУ до співробітництва з НАТО стало важливим показником становлення держави та забезпечення її позитивного іміджу на міжнародній арені. Окрім того, можливість відкритого спілкування, обміну досвідом, спільних навчань та творчого пошуку разом з військовими представниками інших держав дозволила фахівцям Збройних Сил розширити знання та набути певних умінь, збагатитись досвідом, отриманим міжнародною спільнотою.

2. За роки співпраці, *не існувало жодного військового проекту НАТО, у якому б ЗС України не приймали участь.* Це – свідчення трансформації та відкритості НАТО і нашої активності – відповідно. Хартія про особливе партнерство була і залишається основою співпраці України і НАТО. Найбільш успішними напрямками цієї співпраці можна вважати:

- участь у діяльності політичних структур НАТО;
- співробітництво з НАТО в управлінні кризовими ситуаціями;
- активна участь військових контингентів України в миротворчих операціях НАТО під егідою ООН і ОБСЄ.

Разом з тим, слід відзначити, що навіть ефективна зовнішня підтримка не могла вирішити всі проблеми розвитку Збройних Сил. Відповідну оцінку дав генерал армії України Свида І.Ю., констатуючи, що "Програма розвитку Збройних Сил на 2006-2011 р.р. через недофінансування втратила свою актуальність. Збройні Сили України недоотримали по ній 12 мільярдів гривень. Ми не змогли перейти на цифровий зв'язок, не ліквідували непотрібні армії склади і арсенали – коштів на утилізацію не було виділено в потрібних обсягах. Не був впроваджений аутсорсинг невластивих армії функцій. Відповідно ми не змогли скоротити особовий склад до показників, визначених Програмою" [11].

3. В сучасних умовах, за висновками експертів, позитивом можна вважати, що прийняття Україною рішення про позаблоковий статус не тільки не зменшило рівня співробітництва з Альянсом, але й сприяло його інтенсифікації...*У співробітництві зацікавлені і Україна, і Організація Північноатлантичного договору. Воно продовжується в усіх форматах.* Україна виконує Річну національну програму співробітництва з Альянсом, парламент другий рік поспіль підтверджує рішення про допуск іноземних підрозділів на територію України для участі в міжнародних військових навчаннях, президент підписав указ "Про участь Збройних сил України в багатонаціональних військових формуваннях високої готовності", відповідно до якого наші підрозділи братимуть участь у силах реагування НАТО.Реальним залишається *продовження співробітництва з НАТО з метою розвитку ЗС України відповідно до кращих світових стандартів,* про що свідчить заява начальника Генерального штабу Збройних сил України генерал-полковника Г. Педченко [12].

Реалізуючи заходи співробітництва українські військові втілюють в життя концепцію воєнно-політичного партнерства, яка є однією з базових концепцій із забезпечення воєнної безпеки України, визначених у Воєнній доктрині України. Зазначена концепція, як відомо, передбачає здійснення воєнної політики, спрямованої па підвищення стратегічної стабільності в регіоні, зниження рівня загрози національній безпеці України у воєнній сфері з використанням способів та засобів у різних сферах, у тому числі безпосередньо військового співробітництва.

1. Партнерство заради миру. Рамковий документ(прийнятий 10.01.94 у м. Брюссель, Бельгія), пункт 3. 2. ПУЛИМ О.В. Збройні сили України як фактор створення та забезпечення існування системи колективної безпеки у Європі – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 20.02.22 – військова історія – Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2001. 3. Документи про розробку Закону України від 2 березня 2000 року "Про ратифікацію Угоди між державами – учасницями Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі "Партнерство заради миру", щодо статусу їхніх збройних сил та Додаткового протоколу до цієї Угоди"). – АВР України. – Ф. 1. – Оп. 22. – Спр. 6026. – с. 48. 4. Сорока К. "Щит миру-99"- черговий крок у військовому співробітництві/Військо України. – 1999. – №9-10. – с.14. 5. Розвиток відносин України з НАТО у документах. Видання підготовлено Управлінням євроатлантичної інтеграції Генерального штабу Збройних Сил України під загальною редакцією начальника Управління генерал – майора Голопатюка Л.С. К., 2005 р. с. 34-35. 6. Кабаненко І. Участь України в операції "Активні зусилля" – євроатлантичний прорив нашої держави. "Чорноморська безпека." № 1(3) 2006. С.43. 7. Інформаційно-аналітичний матеріал Головного управління військового співробітництва за 2008р. 8. Перепелиця Г. Ідентифікація інтеграції. Атлантична панорама. 2007. – №3(10). – С.18. 9. Інформаційні матеріли Департаменту кадрової політики міністерства оборони України щодо кадрового забезпечення заходів міжнародного співробітництва у Збройних Силах України. 10. Армія нарощує м'язи. Атллантична панорама.2007. – №4(11) – С. 11-12. (інтерв'ю з С. Кириченко- Начальником ГШ ЗСУ). 11. Генштаб: витрати на бойову підготовку армії знижені в 6 разів. Вівторок, 11 травня 2010 10:38 Сергій Висоцький, Фокус efpol.org.ua/site/index.php/uk/. 12. Народна армія. 5 листопада 2010р.

Надійшла до редколегії 09.09.11